

Heem-info

contact: 040 2016669 of 06 12776707
e-mail: secretaris@weerderheemvalkenswaard.nl
website: www.weerderheemvalkenswaard.nl
Rekeningnummer: NL82RABO0108210324 t.n.v. penm HKK
Weerderheem is ANBI-vereniging Contributie: € 32.50

Heemkamer: Oranje Nassaustraat 8f, 5554 AG Valkenswaard, 040-2015055.
Open op dinsdag vanaf 20.00 uur en eventueel op afspraak.

U wilt het bestuur bereiken?

juli
2021

Mart Wijnen	voorzitter	Vd Venstraat 42	5555 KK	Valkenswaard	06-12776707
Sjef Tooten	secretaris	Franciscusdal 48	5551 CS	Valkenswaard	040-2016669
Wil Mesman	penningmeester	Schafterdijk 9	5556 VK	Valkenswaard	06-51956895
Loet Visschers	vice-voorzitter	De Lathyrus 22	5552 PJ	Valkenswaard	040-2017453
Jeanne van Bree-Meurkens	bestuurslid	Valkenierstr. 122	5555 JE	Valkenswaard	040-2019018
Erwin van Oorschoot	Bestuurslid	Hulstbeemd 29	5551 HP	Valkenswaard	040-8452950
Els Verbeek-Dielis	bestuurslid	Markt 56	5554 CD	Valkenswaard	040-2016313
Wil Peels	toegevoegd lid	Dommelseweg 155	5554 NP	Valkenswaard	06-46811981

Heemactiviteiten in juli

Corona. Met te veel versoepeling/vrijheid blijkt de samenleving moeilijk te kunnen omgaan. Binnen luttele weken loop het aantal besmettingen sterk op. Behoedzaam acteren blijft noodzaak en daarbij ook het onderhouden van de basisvoorschriften.

Binnen de gestelde coronamaatregelen denkt het bestuur de ingeslagen weg te kunnen vervolgen. De dinsdag-heemvonden gaan door (laat weten dat je komt) en werkgroepen kunnen op afspraak vergaderen op de heemkamer. Er staan ook al andere activiteiten op de 'fysieke rol'.

Een lijstje (openstelling en vergaderingen) voor komende periode:

- 6 juli heemkamer en DB heem
- 8 juli Brabanders en hun taal
digi-bijeenkomst over dialect
- 12 juli werkgroep 'Tongval'
-Gebiedsontwikkeling Dommelland
'Groene Entree'
- 13 juli heemkamer
- 14 juli werkgroep 'Zandpaden'
- 15 juli Erfgoed Brabant Erfgoedvrijwilligers/-
participatie Koerstafel digitaal
-Gebiedsontwikkeling Dommelland
'Borkel'
- 19 juli Gebiedsontwikkeling Dommelland
'De Malpie'
- 20 juli heemkamer
werkgroep 'Monumentale ornamenten'
-A2-Erfgoedcommissie
- 27 juli heemkamer

Augustus houden we vrij. In september hopen we van alles te kunnen doen.

- 7 sep heemkamer en DB heem
- 21 sep lezing door Christ vd Besselaar
- 25 sep stand op de Seniorenmarkt

Heemkamer

Leden kunnen op de dinsdagavonden van juli (!) terecht op de heemkamer, van 20.00-22.00 uur. Het gebruikelijke zomerreces van Weerderheem beperkt het bestuur dit jaar tot de maand augustus.

Werkgroepen kunnen terecht op de heemkamer. Tongval vergadert meteen al op maandag 12 juli. De groep is doende met de volgende uitgave van 'Goed Gebekt'.

Gereedgekomen artikelen wijzen op een kwalitatieve hoogwaardige dialect-uitgave, straks in november.

Werkgroep 'Zandpaden'

Deze groep heeft de eerste bijeenkomst erop zitten. Op 14 juli komen ze weer bijeen in een bredere setting.

De gewenste disciplines voor input bij dit onderwerp zijn dan aanwezig.

Werkgroep Monumentale Ornamenten

Henk van Mierlo zette alle objecten van Valkenswaard bij elkaar en voorzag ze van cultuurhistorische tekst. Hij verrichtte hiermee een verantwoord, groot en nauwkeurig karwei.

De heem-werkgroep gaat met deze 'basis' verder en zal voor het jubileumjaar over dit item een uitgave voorbereiden.

Tegelijk is deze 'verzameling kleine monumenten' voor de gemeente een naslagwerk en een bron om uit te putten als men een zekere waarde en bescherming wil toekennen aan bepaalde objecten.

Christine van Woensel heeft een eerste artikel (van zes) aan dit onderwerp gewijd voor de website Valkenswaard24. Over de 'kloostermuur Agnetendal' in Dommelen.

Schoonmaak heemkamer

Het was begin 2020 al geen opgeruimde cleanroom . . . die heemkamer van Weerderheem.

Nu, anderhalf jaar later, zijn er een hoop spullen extra binnengebracht en is de opeenhoping van stof, tot boven ieders wens, gretig toegenomen. De heemkamer is een rommelig stofnest geworden. Tijd voor alarm!

Welke leden willen er schoonmaaktijd insteken? Bel of mail met voorzitter Mart Wijnen; hij neemt de organisatie van deze grote 'poetsactie van het jaar' op zich. Poetsleden: meld je.

Archeologie-workshops

De gemeente wil de basisschoolleerlingen 'iets' meegeven bij de totstandkoming van de N69 en de Plusmaatregelen (de lokale extra aanpassingen). Men vraagt Weerderheem om input, hetgeen we graag doen.

De welstandscommissie (bij de gemeente loopt het over meerdere schijven!) heeft de voorkeur uitgesproken om iets, wat met de archeologische opgravingen, die gedaan zijn naar aanleiding van de nieuwe N69, te doen.

Wandeling 'Weet je nog?'

De gemeentelijke projectgroep 'Dementievriendelijk Valkenswaard' zet zich op alle terreinen in voor welzijnsmogelijkheden voor dementerenden.

Voor deze mensen is een wandeling in het centrum niet interessant en altijd veel te lang.

Vandaar dat enkele belanghebbende verenigingen een zeer korte wandeling gaan inrichten met daarin 'vanouds' zeer herkenbare afbeeldingen en attributen op en rond de Markt in Valkenswaard en in Borkel.

De heemkundekring levert een aandeel.

Onze publicaties

Het Valkenswaard Weekblad is in andere handen gekomen. Het bedrijf DAS Media centrum is nu de uitgever van het Valkenswaard huis-aan-huis-blad.

Dat belooft in ieder geval continuïteit van het wekelijkse nieuwsblad in Valkenswaard; en ook de correspondenten gaan mee naar de nieuwe situatie.

Iedereen weet dat heemkundekring Weerderheem vaste leverancier is van enkele rubrieken in het Valkenswaard Weekblad.

Etienne Wetzter verzorgt de wekelijkse rubriek 'Valkenswaardevol' en Henk van Mierlo levert de artikelen onder de titel 'Weerderheem'.

Dat blijft zo.

De kwaliteit van de foto's van 'Valkenswaardevol', wat ons geruime tijd zorg baarde, wordt mogelijk hiermee ook opgelost. Er volgt nog een (kennismakings)overleg met de nieuwe uitgever.

Lezing

Goed nieuws!
Nieuwe lezing
expositie 'Het
beeld spreekt!'

Art nouveau in de Nederlandse affichekunst!

Conservator/curator Lisette Almering neemt u op woensdagmiddag 14 juli a.s. tijdens een boeiende lezing mee door het verhaal van de spraakmakende expositie:

'Het beeld spreekt! Art nouveau in de Nederlandse affichekunst!'

De lezing is een absolute must voor elke liefhebber van de Art Nouveau.

Aanvang lezing: 15.30u (foyer); inloop 15.00u.
Kosten: € 5,- p.p. (exclusief entree museum: € 7,- p.p., de entree is gratis voor museumkaarthouders en Vrienden van het museum).

Koffie/thee tegen betaling verkrijgbaar.

Aanmelden via
info@steendrukmuseum.nl

Reserveer snel, want het aantal plaatsen is vanwege de coronamaatregelen beperkt.

lezing expositie
Het beeld spreekt!
woensdag 14 juli
aanvang 15.30 uur

Team Nederlands Steendrukmuseum

Twee lezingen Brabants Heem/Erfgoed Brabant

Brabants Heem en Erfgoed Brabant organiseren in gezamenlijkheid deze zomer twee fysieke lezingen met het thema erfgoed en landschap. Er is plaats voor maximaal 25 personen per lezing en alles verloopt conform de geldende Coronamaatregelen.

1 Turfwinning in West-Brabant en landgoed de Pannenhoeve

Cor Rops, voorzitter van projectgroep herleving van turfgeschiedenis West-Brabant, vertelt over de geschiedenis van turfwinning in West-Brabant. Turfwinning was ooit een grote bedrijvigheid in West-Brabant en in de Noorderkempen en lokte veel ambachtslieden en kooplieden naar Brabant. Plaatsen als Roosendaal, Breda, Bergen op Zoom, Steenberg en Zevenbergen waren welvarend door de turfhandel. In een tijdsbestek van vijfhonderd jaren is in deze regio voor vele miljoenen aan turf gewonnen. Vanaf 1700 kwam aan de grootschalige turfwinning geleidelijk een einde. Turfvaarten verdwenen of kregen een

andere functie. Ontveende gronden werden beplant en werden bossen of landgoederen.

Ontdek de natuur: Pannenhoef (foto BL)

Landgoed de Pannenhoef is zo'n voormalig veengebied. Als boswachter van de Pannenhoef is Bart Pörtzgen al 15 jaar betrokken bij de (her)ontwikkeling van dit landschap. Tijdens zijn presentatie neemt hij u mee in de inrichtings- en beheerkeuzes.

Wat is de basis? Wat is de ambitie? Door middel van beeldmateriaal ziet u de resultaten van 25 jaar natuurontwikkeling op de Pannenhoef en ziet u hoe het veen weer terugkeert.

25 augustus; 19.00-20.30 uur; ontvangst vanaf 18.30 uur. Vogelrevalidatiecentrum Zundert, Luitertweg 36a, Zundert. Kosten: € 5,-
Aanmelden verplicht: info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. naam, aantal personen en titel lezing.

2 Landschap is emotie

Hooibrug (foto Wilxlii)

Veel mensen voelen zich verbonden met het landschap om hen heen en zetten zich ervoor in. Hoe maken we met elkaar de omgeving mooier en welke rol speelt erfgoed daarbij?

Anne van Kuijk, adviseur Omgevingskwaliteit bij de Provincie Noord-Brabant gaat in haar lezing hierop in aan de hand van een aantal voorbeelden in Het Groene Woud. Een van deze projecten is de Hooibrug over de Dommel in Sint-Oedenrode van kunstenaar Birthe Leemeijer. Zij ontwierp de Hooibrug in opdracht van de Kunststichting Sint-Oedenrode in samenwerking met diverse partners.

Harrie van den Brand, secretaris KS Sint-Oedenrode en Meerijstad, vertelt onder andere over de

manier waarop kunst betekenis kan geven aan het landschap. Na afloop van de lezing kunt u de Hooibrug bekijken.

1 september; 19.00-20.30 uur; ontvangst vanaf 18.30 uur.

Ahrend hoofdkantoor, kofferen 60, Sint-Oedenrode.

Kosten: €5,- en aanmelden verplicht: info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. naam, aantal personen en titel lezing.

De Koerier 89

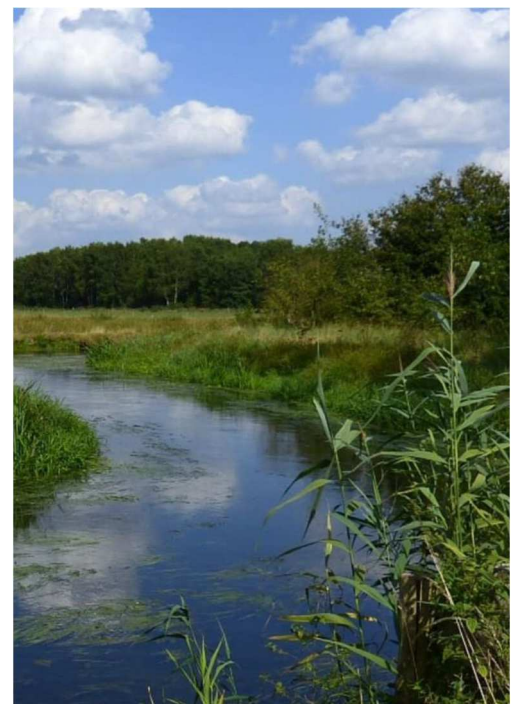
Brabants Heem heeft de volgende editie van het kwartaalblad De Koerier rondgestuurd. Voor de digileden hangt deze aan de mail.

Omgevingsvisie

De invoering van de Omgevingswet nadert. In Valkenswaard boekt men vooruitgang. Door raadpleging van inwoners en belangengroepen/stakeholders tracht men een doorwrochte wetgeving te realiseren.

Weerderheem is vanaf het begin onderdeel van 'bemoeienis' geweest; we willen dat ons heem toekomstbestendig is. De laatste bijeenkomsten hieromtrent waren in mei.

De ambtelijke afdeling van de gemeente doet verslag in het, voor de digileden, hierbij aangehangen 'rapport kennissessies'.

Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen WBTR

Per 1 juli 2021 is WBTR (Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen) van toepassing op alle verenigingen en stichtingen. De WBTR heeft tot doel wanbestuur, onverantwoordelijk financieel beheer en misbruik positie en ongewenste activiteiten binnen organisaties te voorkomen.

Per 1 juli 2026 (en zoveel eerder als mogelijk) moeten de Statuten aan de WBTR zijn aangepast.

Het bestuur moet een aantal stappen ondernemen om dit geregeld te krijgen:

Wat is noodzakelijk voor Weerderheem in deze, de veranderingen/aanpassingen in statuten/reglement aanbrengen, de leden van de vereniging dit laten accorderen, en de wijzigingen doorvoeren.

Voor de eerste stap heeft Brabants Heem een handreiking gedaan.

Het bestuur is bezig om, aan de hand daarvan, stap 2 in precieze bewoordingen bijeen te schrijven.

Op de eerstvolgende ALV (waarschijnlijk december 2021) zullen de leden aan bod komen.

Pandemie

Een pandemie zoals die veroorzaakt is door het coronavirus heeft overeenkomsten met voorgaande pandemieën. Heel duidelijk met de Spaanse Griep.

Hieronder lees je dat.

In deze laatste bijdrage vanuit NGV over vijf historische pandemieën.

De Spaanse griep Janwillem Koten NGV

De Spaanse Griep, die toesloeg tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog, trok een spoor van verwoesting door de wereld. Vooral Europa werd erg getroffen, ook Nederland zij het in mindere mate. Het grote probleem destijds was dat deze ziekte onbekend was en in meerdere verschillende fasen (nieuwe mutaties) verliep en er geen therapie bestond die effectief was.

Het dramatische was bovendien dat de Spaanse griep vooral de jonge mannen trof, mensen in de bloei van hun leven werden in enkele dagen massaal weggevaagd. Wie nu foto's van destijds bekijkt, van mensen met mondkapjes in Londen en Parijs en van rijen ziekenhuisbedden in tenten, ziet duidelijke gelijkenissen met Covid-19. De reden waarom de Spaanse griep zoveel slachtoffers kon maken, was de slechte hygiëne tijdens de Eerste Wereldoorlog. De loopgraven waren met hun gebrek aan schoon drinkwater en overvloed aan ongedierte een broedplaats voor ziektes. Daar komt bij dat veel soldaten aan het eind van de oorlog verzwakt waren en dicht op

elkaar leefden. Dat betekende: snellere verspreiding en een kleinere overlevingskans. Bij latere pandemieën werd er daarom veel nadruk gelegd op het wassen van de handen en het vermijden van sociaal contact als enige preventie mogelijkheid.

1918 (foto Flickr)

Covid-19 is verwoestend, de Spaanse griep-pandemie blijft toch de ergste in de wereldsgeschiedenis. Tegen de tijd dat drie golven van de Spaanse griep zich over de hele wereld in 1918 en 1919 verspreidden, waren ten minste 50 miljoen mensen gestorven.

In Nederland waren ca 60.000 slachtoffers. (Griep-pandemieën in 1957, 1968 en 2009 eisten naar schatting 3 miljoen slachtoffers wereldwijd; mede door de veel voorkomende longcomplicaties.)

Oorsprong Spaanse griep

Het begin van de Spaanse griep was in de VS. In 1917 besloot de VS zich bij de geallieerden bij de strijd tegen Duitsland aan te sluiten. Op korte tijd wist men een grote legermacht op de been te brengen, die her en der in kampen werden gelegerd. Als men niet oplet: een ideale omstandigheid voor epidemieën die zich snel kunnen verspreiden. In de Verenigde Staten werd de ziekte voor het eerst in januari 1918 in Camp Funston in Haskell County, Kansas, geconstateerd. De legerarts meldde dit en waarschuwde voor de gevolgen. Van Funston sloeg de griep over naar andere kampen.

The Spanish Influenza. Emergency military hospital during influenza epidemic, Camp Funston, Kansas, United States (wikipedia)

In de herfst van 1918 werd Victor Vaughan, een prominente arts, naar Kamp Devens bij Boston gestuurd om verslag uit te brengen over een griep die daar woedde. Hij zag 'honderden stoere jonge mannen in het uniform van hun land, die in groepen van tien of meer in de afdelingen van het ziekenhuis kwamen', schreef hij. 'Ze worden op de kinderbedjes geplaatst tot elk bed vol is, weer anderen dringen binnen. Hun gezichten dragen al snel een blauwachtige schijn, een schrijnende hoest zorgt voor met bloed bevuurd sputum. 's Morgens worden de dode lichamen als koordhout (aaneengeregen als aan een ketting) in het mortuarium opgestapeld.'

Het is mogelijk dat Chinese contractarbeiders in het, eerder genoemde, Kamp Funston bij de infectie betrokken waren.

In 1918 was er een massale migratie van Chinezen naar de VS.

Veel later is de verwantschap met de Chinese vogelgriep H1N1 gebleken, en tegenwoordig wordt het als een Zoönose (infectieziekte waarbij dieren zijn betrokken) beschouwd. Dit verklaart de eradiatie (verspreiding) van dit virus mogelijk omdat het virus in dier en (vogels) bleef hangen, waardoor verspreiding op mensen lange tijd mogelijk bleef.

Op 4 maart 1918 meldde de bedrijfskok Albert Gitchell zich ziek in Fort Riley, een Amerikaanse militaire opleiding die in die tijd de troepen opleidde voor deelname aan de Eerste Wereldoorlog. Hij was het eerste geregistreerde slachtoffer met de griep in dit kamp.

Binnen enkele dagen hadden 522 mannen in het kamp Riley zich ziek gemeld. Militairen van dit kamp werden met de Amerikaanse troepenschepen naar het Westfront overgebracht voor deelname aan de strijd tegen Duitsland.

Vooraf onder deze verscheept Amerikaanse soldaten was de sterfte van militairen door de griep plotseling enorm.

Korte tijd later, in augustus 1918 had de helft van de Amerikaanse soldaten in Europa de ziekte.

43.000 Manschappen overleefden het niet.

Het aantal VS-doden door deze infectie was bijna even groot als van het aantal gesneuvelden tijdens gevechten.

Met de komst van deze Amerikaanse militairen brak ook in West-Europa een griep-epidemie van ongekennde omvang uit. In korte tijd kregen aan beide zijde van de frontlinie enkele honderdduizenden militairen de griep.

Een reden waarom de Spaanse griep zoveel slachtoffers kon maken: de slechte hygiëne tijdens de Eerste Wereldoorlog. De loopgraven waren met hun gebrek aan schoon drinkwater en overvloed aan ongedierte een broedplaats voor

ziektes. Daar komt bij dat veel soldaten aan het eind van de oorlog verzwakt waren en te dicht op elkaar leefden. Gevolgen: snellere verspreiding en een kleinere overlevingskans.

Uiteraard had deze griep, die mei 1918 aan het Westfront uitbrak, grote invloed op de krijgshandelingen. Tijdens de laatste veldslag waren aan Duitse zijde ca. 20% van de militairen door griep geveld. Dit offensief verzandde daardoor en bevorderde de eindzege van de geallieerden. Deze samenhang van griep en wapenstilstand is meer dan opmerkelijk en wordt nauwelijks vermeld. Om de oorlogsinspanningen niet te schaden, bagatelliseerden de strijdende partijen de epidemie.

En om dezelfde redenen verzuimden ze quarantaines in te stellen, wat de verspreiding van het virus in de hand werkte.

Pas na de wapenstilstand werd het openbare leven stilgelegd en ging men over op een ander beleid.

Spaanse Griep in Nederland

Ook in Nederland manifesteerde de griep zich al heel snel (mei 1918) en als eerste in garnizoensplaatsen. In de landelijke pers was het onderwerp Spaanse griep haast taboe om onrust te voorkomen.

De geneeskunde stond vrijwel machteloos tegen deze griepgolf. Allerlei therapieën werden tevergeefs beproefd. Militairen verkeerden in een extra kwetsbare positie, omdat zij door de slechte legering elkaar hoestend de luchtweginfecties doorgaven.

De Spaanse griep was daarom de grootste killer ook van onze gemobiliseerde militairen in de Eerste Wereldoorlog. Bij de eerste griepgolf van 11 juli 1918 werden ziektegevallen gemeld bij grensarbeiders, mijnwerkers en gemobiliseerde soldaten. Op dezelfde dag was direct ook de eerste dode te betreuren: een metselaar uit Lonneker, die in Duitsland werkte, daar ziek was geworden en overleed in de trein naar huis.

Dagelijks berichtten kranten over het toenemende aantal dorpen en steden waar de griep opdook. Al gauw waren duizenden mensen besmet. Na een piek in augustus daalde het aantal griepdoden snel. Nederland leek het ergste achter de rug te hebben.

Maar in het najaar keerde de Spaanse griep in alle hevigheid terug. Ditmaal was het virus agressief en erg dodelijk. Het aantal besmettingen en sterfgevallen steeg in oktober explosief. Op de door honger verzwakte bevolking had deze Spaanse griep ook in Nederland een catastrofale uitwerking. Vooral in Amsterdam en in het noordoosten van Nederland was de ziekte actief. De slachtoffers waren, anders dan bij de bekende griepvarianten, vooral jonge personen met een sterk afweersysteem. Later is duidelijk geworden dat de plotselinge

dood vooral het gevolg was van acuut long-oedeem, dat weer het gevolg was van een storm in het immunologische systeem.

De griep verzwakte haar slachtoffers zodanig dat ze vatbaar werden voor longontsteking en dit werd de meeste, vooral de ouderen, fataal.

De griep begon per acuut met koude rillingen, het gevoel doodziek te zijn, heftige voorhoofdpijn en nachtmerries. Er ontstonden snel ernstige longcomplicaties met bloed opgeven. De sterfte was hoog, vooral op jonge leeftijd.

Patiënten konden binnen een paar dagen of zelfs uren overlijden. Ongeveer 10-15% van de jongere zieken stierven door ademnood na enkele dagen door deze griepinfectie. Na een week werd de griep minder maar bij een groot aantal herstellende grieppatiënten trad daarna nog een tweede koortsgolf op. Deze berustte op een secundaire bacteriële infectie van de luchtwegen in de door de griep aangetaste luchtwegen. Naar schatting stierven 1 op de 5 grieplijders alsnog daardoor. Dit waren overwegend de wat ouderen zodat de leeftijd-incidentie curve (het aantal nieuwe gevallen per duizend personen per x jaar) de vorm van een 'u' had.

Ongunstige omstandigheden

Was deze virale infectie op zich al erg genoeg zij trof bovendien een hongerende bevolking in ongunstige omstandigheden (ondervoeding, overvolle medische kampen en ziekenhuizen, slechte hygiëne). Dit bevorderde deze bacteriële superinfectie die nog veel slachtoffers, meestal ouderen, doodde, na een ietwat langduriger sterfbed.

In november 1918 eiste de Spaanse griep in Nederland het hoogste aantal mensenlevens. In dagbladen verschenen hele kolommen vol rouwadvertenties.

In november bleken 10.645 mensen te zijn overleden aan de griep: drie keer zoveel als in de maand ervoor. Aan het begin van de pandemie kregen de doden een normale begrafenis, maar toen er zo veel mensen tegelijk stierven werden ze in snel in elkaar getimmerde ongelakte kisten of soms zelfs slechts in een doek gewikkeld ter aarde besteld.

In sommige gemeenten konden de doodgravers het werk niet meer aan en lagen doodskisten op elkaar gestapeld op het kerkhof te wachten.

Voorjaar 1919 was nog een derde griep golf die tot juni duurde en ongeveer 1550 slachtoffers vergde en in 1920 was nog een kleine griepinfectiegolf. De geneeskunde had weinig tegen de griepziekte te bieden.

In tegenstelling tot vandaag waren er nog geen antibiotica, intensive-care afdelingen, ventilatoren, IV-vloeistoffen of vaccins. Je kreeg bij ziekte misschien een bed en beperkte verpleging. Preventieve maatregelen waren het enige

wat mogelijk verlichting gaf. Dit stuitte op problemen. In quarantaine gaan was tijdens de oorlog vrijwel onmogelijk gezien de troepenverplaatsingen en de thuisverloven van gemobiliseerde, gekazerneerde militairen.

Het thuisfront tastte intussen in het duister hoe het met deze gekazerneerde militairen, soms ver weg, ging.

Om de oorlogsinspanningen niet te schaden, bagatelliseerden de strijdende partijen de epidemie. En om dezelfde redenen verzuimden ze quarantaines in te stellen, wat de verspreiding van het virus in de hand werkte. Pas na de wapenstilstand werd het openbare leven stilgelegd. De medische behandeling van de griep was symptomatisch waarbij men tegen de koorts hoge doses aspirine kreeg, die soms zelfs een negatief effect hadden. Preventie was de enige mogelijkheid invloed op de griepgolf te krijgen en dat hield in quarantaine, sociale isolatie, mondkapjes, niet spugen bordjes, afstand bewaren, handen wassen, e.d. Men zei tegen mensen nadrukkelijk dat men vaak de handen moesten wassen, niet op elkaar moesten inhoesten, thuis moesten blijven, weg moesten blijven van andere mensen e.d.

Het schoonmaken van straten en het ontsmetten van openbare ruimtes, zoals kerken, bioscopen, theaters en werkplaatsen, werden beschouwd als hoekstenen bij het beheersen van de verspreiding van de Spaanse griep, naast het verbieden van menigten buiten winkels en het beperken van het aantal passagiers in het openbaar vervoer.

Ze bleken echter niet erg effectief.

Het werd vaderlandslievend aangeprezen om niet publiek te hoesten en thuis te blijven als men ziek was. Het dragen van mondkapjes werd als een vorm van patriotisme gezien.

Het dragen van mondkapjes werd dan ook in veel landen welhaast verplicht. Maar het dragen van mondkapjes leidde tot protesten.

In San Francisco kwam een anti-kapjesbeweging op gang, na de eerste Spaanse griepgolf. De mondkapjes hielpen weinig, en toen een tweede golf kwam wilden de mensen die niet meer dragen. Men ziet dan een echt publieke terugslag in het dragen ondanks dwingende maskeraanbevelingen.

Het blijkt dat weerstand tegen het dragen van gezichtsbedekking niet nieuw is. Tijdens de pandemie van 1918 noemden mensen ze 'vuilvallen' en men voorzag ze van enkele geknipte gaten zodat men sigaren kon roken.

De meeste mensen waren echter volgzzaam. Mensen kregen bij het niet dragen van mondkapjes boetes, en belandden soms in de gevangenis. Toen die kapjes niet meer nodig waren was de opluchting en blijdschap bij de bevolking heel groot.

Directe gevolgen van de Spaanse griep

Daar waar de griep in Nederland toesloeg werd het sociaal economische leven stilgelegd.

Overheidsdiensten sloten, fabrieken werden stilgelegd en veel winkels gingen dicht. De post ondervond grote vertraging. Diverse tramlijnen moesten tijdelijk worden stilgelegd; het stadhuis was telefonisch bijna onbereikbaar omdat veel telefonistes thuis ziek in bed lagen. Verder werden op last van de burgemeester de scholen gesloten. Zelfs toen de wapenstilstand werd gesloten op 11 november en er een einde aan de krijgshandeling kwam waren er geen publieke festiviteiten en bijeenkomsten.

In Amsterdam was de zwaarste week, die van 27 oktober tot 2 november 1918, er overleden 651 Amsterdammers. Het is tevens de tijd dat men met de massale demobilisatie was begonnen. Mensen ontweken elkaar om niet besmet te raken. Diverse diensten raakten ontwricht door het grote aantal zieken, de Geneeskundige Dienst, de brandweer en de politie konden hun (zorg)taken nauwelijks aan.

De ziekenhuizen lagen vol en er was een schrijnend tekort aan medisch personeel.

Het OLVG (Onze Lieve Vrouwen Gasthuis) moest zelfs de deuren sluiten wegens het grote aantal zieke verpleegsters. Mede door de voedselschaarste en de vele onzekerheden werd de bevolking moedeloos, angstig en geprikkeld, zodat divers rellen zich voordeden, vooral in Amsterdam.

Door de voedselschaarste en mede door de griep ziet men tegen het einde van de oorlog in het leger diversen muiterijen. Soortgelijke verschijnselen deden zich ook in andere landen voor. In sommige landen was de griep een aanleiding om de straat op te gaan en te demonstreren tegen de regering. Omdat het aantal slachtoffers snel op liep, ontstond het idee dat de regering niets, of te weinig deed.

In Zwitserland werd een burgeroorlog ter noot voorkomen en in Rusland zorgde de angst voor het virus voor grote ontevredenheid in de arbeidersklasse en droeg het bij aan de revolutionaire wanorde in het voormalige tsarenrijk.

Voor in Duitsland waren er tegen het einde van de oorlog muiterijen onder de militairen die rond de vredesonderhandelingen in opstanden en publieke wanorde eindigden. Dit had ook invloed op het bestuurlijk Nederland omdat het de onrust kon aanjagen. In Nederland probeerde Troelstra gebruik te maken van de onvrede in het leger, maar zijn oproep tot een revolutie verzandde spoedig. Ook al omdat Troelstra weinig persoonlijke moed toonde.

Mr. P.J. (Pieter Jelles) Troelstra 1860-1930 (foto dbnl)

Economische gevolgen

Om te beginnen trok de epidemie een economische wissel op de samenleving, omdat de patiënten behandeld moeten worden, niet kunnen werken noch winkelen, en dus geen geld uitgeven.

Bovendien worden ook veel gezonde personen bang en weigeren naar hun werk te gaan.

De overheid grijpt naar de lock-down, zodat het economisch leven en het interlokaal verkeer stil komt te liggen. Bij langere duur kunnen bedrijven failliet gaan: geen arbeiders, geen klanten en nauwelijks vervoer terwijl de kosten wel doorlopen.

Bovendien hangt, gezien de noodmaatregelen, de vraag steeds in de lucht of de democratie niet in de knel komt.

Hoe reageert de bevolking op noodgedwongen quarantaine, sociale isolatie en reisrestricties.

Elders ziet men bv. de opkomst van totalitaire regimes als het fascisme en het communisme; ontstaan uit onvrede bij de arbeidersklasse.

Het einde van de acute epidemie

Medio 1919 nam de ernst van de epidemie af. Het precieze einde van de pandemie wisselde in de diverse gebieden sterk en hing af van de informatie en opleiding van zijn specialisten en de belangen van de politieke klasse.

Pas tegen in 1920 beschouwde men in Nederland deze pandemie beëindigd toen het aantal acute besmettingen verminderde en de samenleving uiteindelijk een collectieve immuniteit tegen de Spaanse griep had opgebouwd.

Het virus verdween echter nooit volledig.

Eigenlijk bleef het virus nog ca 40 jaar in omloop als deel van de wintergriep-perioden!

Sporen van hetzelfde virus zijn gevonden in andere griepgolven die jaarlijks deel uitmaakten van de winter-epidemieën door het influenza virus.

De Spaanse griep bleef verschijnen, muteerde en verwierf genetisch materiaal van andere virussen.

Zelfs wanneer acute medische verschijnselen van de pandemie zijn verdwenen door groeps-immuniteit, door vaccinatie of een doeltreffende behandeling dan nog persisteren de medische sporen van de ziekte nog een lange tijd in een bevolking.

Een verklaring voor dit verschijnsel is dat erfelijke factoren de immunologische weerstand reguleren.

Mensen met afwijkingen van de genen die de immuniteit regelen bouwen onvoldoende weerstand op tegen de infectie waardoor bij sommige mensen de griep een meer chronisch karakter toont.

Chronische restverschijnselen

Andere chronische restgevolgen van de Spaanse griep waren er. Ze kwamen pas bij later onderzoek aan het licht. Veel mensen die de Spaanse griep overleefden, ondervonden toch grote schade. Zoals ernstige longafwijkingen, chronische vermoeidheidsklachten.

Vaak waren deze overlevenden voor hun hele leven getekend en was er geen normaal werkzaam leven meer.

Late effecten werden ook zichtbaar bij de kinderen van vrouwen die tijdens zwangerschap de Spaanse griep opliepen. Moeders die ziek werden in de eerste maanden van de zwangerschap, kregen baby's die 60 of 70 jaar later een ongebruikelijke hogere kans hadden op diabetes I.

Moeders die aan het einde van de zwangerschap werden getroffen, hadden de neiging kinderen te baren die vatbaar waren voor nieraandoeningen. Trof de griep de zwangere tijdens 4-5de maand dan was dit geassocieerd met hartaandoeningen bij het kind. Kinderen van zwangeren die tijdens de pandemie werden geboren, groeiden uit tot kortere, armere, lager opgeleide volwassenen met een hoger percentage handicaps dan men zou verwachten.

Naar alle waarschijnlijkheid was geen van de 'griepbaby's' zich bewust van deze schaduw van pandemiegevolgen voor hun leven.

Dan waren er, na de griepgolven, vele gevallen van 'slaapziekte' (encefalitis lethargica, ofwel: EL).

Hieraan stierven wereldwijd een half miljoen mensen. Deze ziekte werd in de beginfase gekarakteriseerd, door slaperigheid, vermoeidheid en later kregen deze patiënten ernstige

neurologische klachten die vrij vaak tot de dood leidden.

*Onderzoek onder 50.000 Duitse patiënten
(foto stg. Vaccinvrij)*

Ook in Nederland zag men in de jaren 1921, 1922 veel patiënten die naast de slaapzucht eveneens een uiteenlopende reeks van neuro-psychiatrische klachten toonden. De ziekte is jarenlang vergeten geweest.

De Spaanse griep liet de psyche ook niet onaangeroerd.

Door de sociale isolatie en vereenzaming, de angst en radeloosheid ontstonden een groot aantal psychische klachten vooral bij de meer labiele personen.

In diverse landen werden meer psychiatrische opnames gezien en nam het aantal suïcides o.a. door vereenzaming toe.

Een zalige zomerse julimaand gewenst!

**Met zo weinig mogelijk last van de
coronapandemie.**